

Dalmatinska zagora – nepoznata zemlja

Što zapravo znamo o Dalmatinskoj zagori? Osim spoznaje da je riječ o krševitu i škrtu tlu, ona je za većinu ipak uglavnom „*terra incognita*“, s negativnim predznakom siromaštva koje nije moglo ponuditi nešto što bi izazvalo nečije zanimanje.

Upravo zbog takvih razmišljanja i pogrešne predodžbe „laičke“ javnosti ovaj projekt je i ostvaren u kulturnom centru - glavnom gradu države, tristotinjak kilometara udaljenom od izvorne regije. Gotovo tri tisuće izložaka nešto duže od dva mjeseca bilo je izloženo javnosti na četiri etaže Klovićevih dvora. Koliko su samo trebali utrošiti vremena i truda organizatori, kako bi prikupili sve potrebne predmete i predstavili ih ovdje u Zagrebu – kraj od Neretve do Krke periodiziran počevši od prapovijesti sve do danas.

Kad se krene stubama u podrumske prostorije, u razdoblje prapovijesti, prvo što će svakako impresionirati jesu materijalni ostaci *Danijske kulture* izloženi u staklenim vitrinama. Pogled će zasigurno zastati na ritonu, kulturnoj posudi iz neolitske kulture i njezinu specifičnom obliku. Prema mišljenju mnogih domaćih i stranih stručnjaka, dolina Cetine te okolica Danila predstavljaju jedan od najbolje sačuvanih prapovijesnih krajolika u Europi.

U prostoriji do prikazani su nalazi iz korita rijeke Cetine - veliki broj hladnog oružja (mačeva i bodeža), te ratne opreme kaciga i ostruga, nedavno iznesenih na danje svjetlo. Većina nalaza pronađena je u koritu blizu grada Trilja gdje se nalazio most preko rijeke. Na drugom kraju prostorije, pred vama će se pojaviti srednjovjekovni mač s oštricom dužom od jednog metra. Ako se dobro pogleda, na spojnici drške i oštrice može se uočiti maleni crveni križ, vjerojatno simbol – prosječnom posjetitelju neće biti teško zamisliti kako je to potpis nekog križara iz 12. ili 13. st. koji je mač izgubio pri prelasku Cetine. Jedan od reprezentativnijih izložaka zasigurno je dvostrana mitraička ikona s prikazom Tauroktonije i gozbe te posvetnim natpisom, raritet u svjetskim razmjerima.

Preko projekcije arheoloških nalaza na trasi buduće autoceste prema Dubrovniku dolazi se do rimskih ostataka. Treba istaknuti nalaze iz Aequuma, današnjeg Čitluka, prve rimske kolonije u unutrašnjosti, veličinu i raskoš amfiteatra u Burnumu, te legionarskog logora u Tiluriju. Pogled zastaje na impozantnoj veličini tropeja iz Tilurija starog dvije tisuće godina podignutog u čast rimske pobjede nad Delmatima.

Na prvom katu ulazi se u razdoblje srednjeg vijeka. Odmah na početku, u prostoriji s lijeve strane, nalaze se izloženi karolinški mačevi, srednjovjekovne ostruge i nakit s kadionicom iz Vrlike. Kat je obilježen ogromnom količinom kvalitetne pleterne onomastike iz vremena hrvatskih kneževa i kraljeva. Rani novi vijek predstavljen je kroz problematiku *Triplex confiniuma* - Zagore kao višegranačja triju velikih civilizacija i kultura Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije i Mletačke Republike od 16. do 18. stoljeća.

Drugi se kat u svojoj suštini najviše doticao tematike stanovništva Zagore. Predmeti iz svakodnevne upotrebe, nošnja, običaji, sve je to prikazano na posljednoj etaži Klovićevih dvora i svaki od njih predstavlja osnovu na koju se može puno toga zaključiti. Život Zagore bio je organiziran na temeljima agrarne proizvodnje na niskom stupnju razvoja i u velikoj je mjeri ovisio o prirodi – ekstenzivno polunomadsko stočarenje. Do 19. stoljeća više od 90% stanovništva živjelo je na selu. Materijali od kojih su se kuće gradile bili su kamen, drvo i slama. Prehrana Zagoraca bila je jednolična, a sastojala se većinom od kaše ili kukuruznog, odnosno ječmenog kruha pomiješanog s malo zobi i prosa. Od povrća prevladavao je grah, grašak, luk, poriluk i crveni luk. Meso i sir rijetko su se jeli, uglavnom za vrijeme blagdana. Kako su svi ukućani jeli iz velike drvene zdjele, takvo stanje pogodovalo je širenju različitih zaraznih bolesti.

Narodna medicina sastojala se od mješavine lokalne kulture, magijskih postupaka, religijskih vjero-

vanja, ali i različitih odbačenih metoda „službene“ medicine. Sveci zaštitinici štitili su puk od svakakvih jada, pa i bolesti. Iscjeliteljska praksa u dalmatinskom zaleđu oslanjala se velikim dijelom na recepte iz ljekaruša. Te zbirke pučkih recepata i uputa o liječenju ljudi i životinja na hrvatskom jeziku najčešće su sastavljali i prepisivali svećenici.

Projekt *Dalmatinska zagora – nepoznata zemlja* je, kao kažu sami organizatori, tek početak. U planu je predstavljanje svake hrvatske regije, slično ovoj u Zagrebu. Bilo je par sitnih zamjerki, npr. par predmeta nije bilo označeno brojevima i popraćeno objašnjenjem na popisu predmeta. Sama koncepcija izložbe nije dozvoljavala punu pozornost, već je ostavljala mogućnost da se razgledaju tek pojedini dijelovi izložbe. Kvalitetno razgledavanje uz stručnu pratnju sigurno bi trajalo 3-4 sata. Možemo se nadati se će se sitni propusti u budućnosti ispraviti, te da ćemo uskoro imati priliku pobliže se upoznati s nekom drugom hrvatskom regijom.

PRO TEMPORE

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI

Pro tempore

Časopis studenata povijesti
Godina V, broj 5, Zagreb, 2008.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Bali

Uredništvo

Tomislav Bali, Mladen Medved, Nikolina Sarić, Tomislav Šušak

Dizajn i priprema za tisak

Andrija Ražnatović

Lektura i korektura

Krunoslava Papirović

Prijevod i sažetaka na engleski jezik

Mladen Medved, Tomislav Šušak

Izdavač

ISHA Zagreb – Klub studenata povijesti

Tisak

Mediaprint-tiskara Hrastić, Zagreb

Naklada

Tiskano u 250 primjeraka

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača. Izdavanje časopisa ostvareno je uz novčanu potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Podravka d.d. Koprivnica i Raiffeisen BANK Austria d.d. Zagreb. Časopis je besplatan.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb – Klub studenata povijesti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:

urednik.protempore@gmail.com